

DET VIKTIGSTE ER Å DELTA

FRITID OG SOSIAL DELTAKELSE FOR MENNESKER MED FUNKSJONSNEDESETTELSE

OPPSUMMERENDE RAPPORT

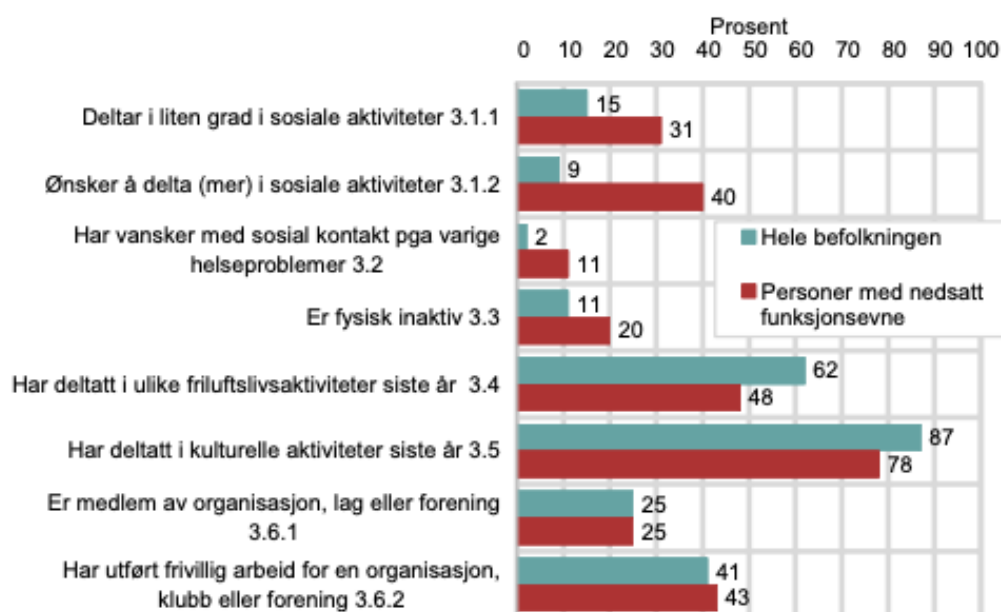
1. INNLEDNING

Likestillings- og diskrimineringslovens formål er «å fremme likestilling og hindre diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder og andre vesentlige forhold ved en person» (Likestillings- og diskrimineringsloven kapittel 1, innledende bestemmelser). Loven slår fast at man med likestilling mener «likeverd, like muligheter og like rettigheter» og at «likestilling forutsetter tilgjengelighet og tilrettelegging».

Også gjennom FNs Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) har Norge forpliktet seg til å jobbe for et samfunn der alle kan delta på lik linje. Gjennom artikkel 30 sikres personer med nedsatt funksjonsevne retten til å ha et aktivt liv gjennom deltakelse i kultur, fritid og idrett. Dette fremkommer også tydelig når det gjelder barn med nedsatt funksjonsevne i barnekonvensjonens artikkel 23. Likevel vet vi at funksjonshemmede i mindre grad enn andre deltar i kultur- og fritidsaktiviteter, og at de generelt har et stort ønske om å delta mer (Ramm og Otnes, 2013, s. 24).

Studien til Ram og Otnes (2013) viste at hele 80 prosent av personer med nedsatt funksjonsevne ønsker å delta mer i sosiale aktiviteter, mens tilsvarende tall for hele befolkningen er 9 prosent.

Figur 3. Indikatorer om deltakelse og sosial kontakt. Prosent

Figur 1: Indikator om deltakelse og sosial kontakt (Ram og Otnes, 2013, s. 24)

Kultur og fritid er tema for FNs dag for mennesker med nedsatt funksjonsevne 3. desember i 2019. I den anledning ønsket FFO og Unge funksjonshemmede å finne ut hvilke hindringer medlemmene i våre medlemsorganisasjoner eventuelt møter for deltakelse i kultur- og fritidsaktiviteter. Vi ønsket også å få synspunkter på hvordan tilgjengeligheten kan bli bedre.

Undersøkelsen ble sendt ut via FFOs medlemsorganisasjoner i oktober 2019. Totalt har 315 personer svart, henholdsvis 71 prosent kvinner og 29 prosent menn. Hoveddelen (81 prosent) er mellom 18 og 67 år, mens 12 prosent er under 18 og 9 prosent er 68 år eller eldre. De fleste av de som har svart bor i by (53 prosent), 31 prosent bor på et tettsted og 17 prosent bor i en bygd. 81 prosent har svart på vegne av seg selv, mens 19 prosent har svart som pårørende. Ikke alle har svart på alle spørsmålene, antall respondenter varierer derfor noe på de ulike spørsmålene.

Datagrunnlaget gir ikke grunnlag for å si noe generelt om mennesker med funksjonshemning og kronisk sykdom sin deltakelse i kultur- og fritidsaktiviteter. Respondentene er rekruttert via FFOs og Unge funksjonshemmedes medlemsorganisasjoner og sosiale mediekanaler, og det er derfor grunn til å anta at respondentene i stor grad er engasjert i organisasjonsarbeid. Undersøkelsen er å betrakte som en temperaturmåler blant våre medlemmer på tilgjengelighet på kultur- og fritidsarenaer.

De største gruppene respondenter er kronisk syke (42 prosent), bevegelseshemmede (33 prosent) og synshemmede (31 prosent). Respondentene har kunnet krysse av for alternativene bevegelseshemmet, hørselshemmet, synshemmet, kognitive utfordringer, kronisk sykdom, psykisk sykdom eller «annet». Flere har krysset av på flere punkt.

Undersøkelsen er anonym, men respondentene fikk anledning til å oppgi navn og kontaktdata dersom de selv ønsket det.

I rapporten har vi av praktiske grunner valgt å fokusere på svaralternativene «i stor grad» og «i svært stor grad», da det er de opplevde hindringene vi ønsker å belyse med undersøkelsen. Vi har valgt å si noe om forskjeller mellom by, bygd og tettsteder der dette er relevant, men ser bort ifra kjønnsforskjeller da dette er lite relevant med den begrensede gruppen respondenter undersøkelsen bygger på.

2. SAMMENDRAG

Mange av de som valgte å besvare FFOs undersøkelse har en aktiv fritid og deltar i både organiserte og ikke-organiserte aktiviteter og mange rapporterer at hindringer i «liten grad» eller «ikke i det hele tatt» stopper dem fra å delta. Samtidig er det også mange som blir stoppet av ulike hindringer, og 17- 18 prosent svarer at de ikke deltar i noen form for organiserte eller uorganiserte kultur- og fritidsaktiviteter. Dette stemmer relativt godt med funnene til Ram og Otnes (2013), som viste at 22 prosent av funksjonshemmede ikke hadde deltatt i noen kulturelle aktiviteter det siste året.

Respondenter bosatt i bygd deltar langt mindre i organiserte aktiviteter enn de som bor i by eller på tettsted. For organiserte aktiviteter er ikke forskjellene like store.

Deltakelse i organisasjonsarbeid eller frivillig arbeid er den mest utbredte organiserte aktiviteten blant både menn og kvinner i undersøkelsen. Ifølge Ram og Otnes (2013) deltar personer med nedsatt funksjonsevne i like stor grad som andre i lag, foreninger og organisasjoner. Sånn sett er våre funn relevante, men vi tar likevel et visst forbehold da undersøkelsen gikk ut til medlemmer i medlemsorganisasjonene til FFO og Unge funksjonshemmede som jo i utgangspunktet er aktive i organisasjonsarbeid.

«Konsserter, kino og teater» er den mest utbredte uorganiserte aktiviteten. Hele 66 prosent av de spurte oppgir at de har gått på konsserter, kino eller teater.

Hindringene for deltakelse er mange. Mangel på informasjon er den desidert største hindringen for deltakelse, ifølge respondentene. Det er bemerkelsesverdig, da det handler mer om bevisstgjøring enn kostbar tilrettelegging. Mer enn 30 prosent svarer at manglende informasjon hindrer dem i å delta i organiserte aktiviteter. Det er først og fremst informasjon om tilgjengelighet som etterlyses.

«Når jeg ikke vet om det er mulighet til å sitte, hvor langt jeg må gå, rekkverk/hvordan underlaget er, skipper jeg konsert/teater/aktivitet (...)»

Én foreslår at det etableres en felles nettside med informasjon om tilgjengelighet:

«... en felles nettside med informasjon om tilgjengelighet, detaljerte beskrivelser og gjerne video/bilder av området. Slik som TripAdvisor, men for aktiviteter»

Mye handler om universell utforming: Manglende HC-toaletter og at HC-toaletter brukes til andre formål som for eksempel lager, mangel på ledelinjer, teleslynger, tegnspråktolker (som er mulig å booke også i helgene), skrivetolker, ramper eller heis, manglende merking av trapper, rader, osv. Flere etterlyser flere plasser for rullestolbrukere på samme sted:

«Ofte er det ikke plass til 2 rullestolbrukere ved siden av hverandre på teater, kino, konsert. Det bør være plass til at rullestolbrukere kan sitte ved siden av hverandre»

Mange nevner manglende håndheving av lovverket for universell utforming, og at det (for) lett gis dispensasjon.

Lyd kan være utfordrende: lokaler med dårlig lyddemping og for høyt lydnivå på kinoforestillinger eller bakgrunnsmusikk kan gjøre deltakelse vanskelig. Flere etterlyser tilrettelegging for autister og andre som er sensitive for folkemengder og høy lyd.

Transport og tilgang til HC-parkering er et hinder for mange. De som bor i bygd opplever større utfordringer med transport enn de som bor i by eller på et tettsted. Mange er avhengig av assistanse for å komme seg ut, og sier de har behov for flere timer med BPA (brukerstyrt personlig assistanse).

Mange av de hindringene mennesker med funksjonshemning og kronisk sykdom møter er knyttet til negative holdninger og fordommer. Dette gjelder også i privatsfæren: 10 prosent svarer at holdninger og fordommer i «stor» eller i «svært stor» grad er et hinder for å dra på besøk i private hjem. Spesielt respondenter med autisme og utviklingshemning opplever fordommer og lite kunnskap i samfunnet generelt, om deres behov for tilrettelegging.

«Autisme, tilrettelegging som mangler er hovedutfordring. Lydnivå på kino, store mengder mennesker, ingen rolig plass, lysforhold, forståelse for typen funksjonsvanske, manglende muligheter for å forsøke aktiviteter uten å binde seg og betale store summer for noe som kanskje går én gang (...). Behov for å utforske i eget tempo under ro er sjelden mulig»

«For de med nevrobiologiske funksjonsnedsettelse er det mye som ville hjulpet. Mulighet til å utforske aktiviteter i ro før man forplikter seg, kunnskap om tilstandene på ulike arenaer (...) Lysforhold, rolige innganger (...)»

Flere forteller om hvordan det å bli møtt med en velvillig innstilling og kreativitet gjør det mulig å delta til tross for funksjonshemninger:

«Spiller horn, har ei venninne som sydde og konstruerte ei stor pute jeg bruker for å holde hornet. Dette for å kunne spille med svake armer. Det har gjort at jeg kan fortsette å spille»
«Der finnes en skobutikk som har egen åpningstid for de nevroatypiske. Da har de ingen musikk og dempet lys. Ellers er det vanskelig.»

3. DELTAKELSE I KULTUR- OG FRITIDSAKTIVITETER

Deltakelse i organisasjonsarbeid eller frivillig arbeid er den mest utbredte organiserte aktiviteten (ca. 40 prosent) blant respondentene. Det er ikke helt representativt svar for «alle» mennesker med funksjonshemning og kronisk sykdom, siden respondentene er hentet fra våre medlemsorganisasjoner og vi derfor må kan legge til grunn at de dermed i utgangspunktet aktive i organisasjonsarbeid. Deltakelse i kulturaktiviteter er en god nummer to, tett fulgt av idrett og «annet». 18 prosent (17 prosent)¹ oppgir at de ikke deltar i noen kultur- eller fritidsaktiviteter.

Figur 2: Deltar du i noen organiserte kultur- eller fritidsaktiviteter i dag? (respondentene har kunnet krysse av for flere alternativer)

1	Kulturaktiviteter	86 (29.05 %)
2	Organisasjonsarbeid eller annet frivillig arbeid	117 (39.53 %)
3	Idrett	69 (23.31 %)
4	Politisk arbeid	30 (10.14 %)
5	Annet	57 (19.26 %)
6	Jeg deltar ikke i noen organisert kultur- eller fritidsaktiviteter	54 (18.24 %)
Besvarelser		296

Respondenter bosatt i bygd deltar langt mindre i uorganiserte aktiviteter enn respondenter bosatt i by eller på tettsted. Når det gjelder organiserte aktiviteter er ikke forskjellene like store: Mens 17 prosent av de som bor i by svarer at de ikke deltar i noen organisert kultur eller fritidsaktivitet, svarer 16 prosent av de som bor i en bygd og 22 prosent av de som bor på et tettsted det samme. For uorganiserte aktiviteter svarer 25 prosent av respondenter bosatt i bygd at de ikke deltar på noe, mens blant de som bor i by eller på tettsted er det henholdsvis 15 og 19 prosent som ikke deltar i noen uorganiserte aktiviteter.

«Konserter, kino og teater» er den mest utbredte uorganiserte aktiviteten. Hele 66 prosent av de spurte oppgir at de deltar på konserter, kino eller teater. Mange driver også med individuell trening (43 prosent).

¹ Prosentandelen i rødt gjelder uorganiserte aktiviteter

Figur 3: Deltar du i noen uorganiserte kultur- eller fritidsaktiviteter i dag?

1	Idrettsarrangementer (som tilskuer, supporter, etc.)	56 (18.98 %)
2	Konserter, kino og teater	196 (66.44 %)
3	Individuell trening (treningssenter, svømmehall etc.)	127 (43.05 %)
4	Annet	46 (15.59 %)
5	Jeg deltar ikke i noen uorganiserte aktiviteter på fritiden	51 (17.29 %)
Besvarelser		295

2.2 HINDRINGER

Vi har spurt i hvilken grad hindringer som transport (inkludert mangel på HC parkering), tilgjengelighet, mangel på informasjon, mangelfull assistentordning og negative holdninger/fordommer har stoppet respondentene i å delta i kultur- og fritidsaktiviteter. Mangel på informasjon er det største hinderet for deltakelse i både organiserte og uorganiserte aktiviteter: 22 prosent (**21 prosent²**) svarer at det i «stor» eller «svært stor» grad er et hinder. Mangelfull assistentordning (17 prosent, **18 prosent**) og tilgjengelighet (17 prosent, **18 prosent**) viser seg å være de største hindringene.

«Som voksen er det nesten umulig å få være med i kor. De godtar ikke dersom man er blind eller svaksynt og trenger annen tilrettelegging eller ikke kan se notene og teksten (...) Man blir utestengt fra den aktiviteten»

Det er ikke store forskjeller mellom opplevde hindringer for deltakelse i organiserte og uorganiserte kultur- og fritidsaktiviteter.

Figur 4: I hvilken grad har hindringene nedenfor stoppet deg fra å delta i organiserte kultur- og fritidsaktiviteter?

	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad	Besvarelser
Transport (inkludert mangel på HC parkering)	72 (32 %)	48 (21.33 %)	64 (28.44 %)	22 (9.78 %)	19 (8.44 %)	225
Tilgjengelighet (mangel på heis, HC toalett, tolk, teleslynge, ledelinjer etc.)	88 (39.11 %)	44 (19.56 %)	56 (24.89 %)	24 (10.67 %)	13 (5.78 %)	225
Mangel på informasjon	58 (25.78 %)	58 (25.78 %)	60 (26.67 %)	32 (14.22 %)	17 (7.56 %)	225
Mangelfull assistanseordning	104 (46.43 %)	40 (17.86 %)	42 (18.75 %)	15 (6.7 %)	23 (10.27 %)	224
Negative holdninger/ fordommer	76 (33.93 %)	47 (20.98 %)	72 (32.14 %)	14 (6.25 %)	15 (6.7 %)	224
Andre hindringer	64 (28.32 %)	44 (19.47 %)	67 (29.65 %)	33 (14.6 %)	18 (7.96 %)	226

Figur 5: I hvilken grad har hindringene nedenfor stoppet deg fra å delta i uorganiserte aktiviteter på fritiden? (Eksempelvis idrettsarrangementer, konserter, kino og teater, individuell trening på treningssenter og i svømmehall osv.)

² Prosentandelen i rødt gjelder for uorganiserte aktiviteter

	Ikke i det hele tatt	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad	Besvarelser
Transport (inkludert HC parkering)	71 (31.7 %)	61 (27.23 %)	46 (20.54 %)	26 (11.61 %)	20 (8.93 %)	224
Tilgjengelighet (mangel på heis, HC toalett etc.)	90 (40.18 %)	41 (18.3 %)	53 (23.66 %)	27 (12.05 %)	13 (5.8 %)	224
Mangel på informasjon	62 (27.8 %)	54 (24.22 %)	60 (26.91 %)	32 (14.35 %)	15 (6.73 %)	223
Mangelfull assistanseordning	100 (44.84 %)	53 (23.77 %)	32 (14.35 %)	20 (8.97 %)	18 (8.07 %)	223
Negative holdninger/ fordommer	81 (36.16 %)	62 (27.68 %)	48 (21.43 %)	19 (8.48 %)	14 (6.25 %)	224
Andre hindringer	74 (32.89 %)	46 (20.44 %)	68 (30.22 %)	20 (8.89 %)	17 (7.56 %)	225

Transport:

18 prosent (**21 prosent**)³ oppgir at transport i «stor grad» eller «svært stor grad» er til hinder for at deltakelse. De som bor i bygd opplever større utfordringer med transport enn de som bor i by eller på et tettsted: 26 prosent (**31 prosent**) av de som bor i bygd svarer at transport i «stor» eller i «svært stor» grad er et hinder, mens 18 prosent (**18 prosent**) de som bor i by og 15 prosent (**20 prosent**) av de som bor på et tettsted svarer det samme.

Tilgjengelighet (mangel på heis, HC-toalett, tolk, teleslynge, ledelinjer etc.):

17 prosent (**18 prosent**) svarer at manglende tilgjengelighet i «stor» eller «svært stor» grad er et hinder for deltakelse. Ut ifra svarene ser det ut til at tilgjengeligheten på tettsteder er noe bedre enn i byer og bygder: Her svarer 12 prosent (**16 prosent**) i «stor» eller «svært stor» grad, mens 20 prosent (**18 prosent**) bosatt i by og 19 prosent (**21 prosent**) bosatt i bygd svarer det samme. Men respondentgrunnlaget er for tynt for å trekke noen konklusjoner på forskjeller mellom by og land. I kommentarfeltet nevner mange mangel på teleslynge og tegnspråktolk som en hindring:

«Skal min sønn oppleve å gå på teater så får han nesten ikke tegnspråktolk. Teaterstedet tilbyr ikke tegnspråktolkede forestillinger. Operaen har ikke hørselsteknisk utstyr som er kompatibelt med CI (cochleaimplantat). Det å gå på kino er også risiko. Veldig få kinofilmer er teksten.»

Manglende tilrettelegging for rullestolbrukere og dårlig merking av trappetrinn etc. blir også kommentert:

«Ofte er det ikke plass til 2 rullestoler ved siden av hverandre på teater, kino, konsert. Det bør være plass til at rullestolbrukere kan sitte ved siden av hverandre.»

«Det er ofte slik at eg med elrullestol blir plassert vekk frå dei eg evt. drar saman med. Det gjer at det blir mindre og mindre fristande å delta saman med andre.»

«Merking av trappetrinnene med kontrast (...). Er selv synshemmet og sliter når jeg skal gå i disse trappene.»

«Jeg ser ikke for eksempel plutselige trapper på plasser og fortauer»

Flere uttrykker frustrasjon over at lovverket for universell utforming ikke blir håndhevet strengere, og mener det må en holdningsendring til:

³ Prosenttallene oppgitt i rødt er for uorganiserte kultur- og fritidsaktiviteter

«Holdningsendring hjå arkitektar og hos kommunale planmyndigheiter som skal godkjenne lokalitetar enten de no er ute eller inne. Når kommunale planmyndigheiter brukar begrep som «tilnærma universelt utforma» for å legge inn trapper av estetiske omsyn, mens rullestolbrukarar, barnevogntrillarar o.l. må dra ein omveg, da blir eg forbanna, Også når lokale serveringsstadar får løyve trass i mangel på HC-toalett og gjerne med det eine trappetrinnet for å kome inn.»

Mangel på informasjon:

31 prosent (21 prosent) svarer at mangel på informasjon i «stor» eller «svært stor» grad er et hinder for deltakelse. Informasjon om tilgjengelighet er avgjørende for deltakelse for mange.

*«Informasjon gir forutsigbarhet. Helt avgjørende når man har ting å ta hensyn til!»
«Finner ikke informasjon om teleslynge og lydanlegg eller akustikk noe sted. Det finner man ut når man har kjøpt billett. Vanskelig å snu i døra. Koster for mye. Lar heller være å være med.»*

«Når jeg ikke vet at det er mulighet til å sitte, hvor langt jeg må gå, rekkverk/hvordan underlag er, skipper jeg konsert/teater/aktivitet (...).»

Mangelfull assistanseordning:

«Mangelfull assistentordning» ble ikke definert ytterligere i undersøkelsen, og ordet «assistentordning» kan ha blitt tolket både som BPA, ledsager og støttekontakt av respondentene. 17 prosent (17 prosent) oppgir at mangelfull assistentordning enten i «stor» (7 prosent, 9 prosent) eller i «svært stor» (10 prosent, 8 prosent) grad er et hinder for deltakelse.

Mange nevner spesifikt for få BPA-timer som et hinder for at de kan delta på kultur- og fritidsarenaer. Flere er inne på billettsystemer som ikke håndterer billettbestilling med gratis ledsager:

«Dessverre kommer jeg svært lite ut grunnet at jeg har kun 15 timer assistanse i uken, kommunen mener man ikke trenger noe særlig fritid. Jeg har verv i forening for min diagnose, men kan ikke være med på aktiviteter foreningen har. Jeg har kun hatt til én helg i året. Slik har det vært i snart 4 år.»

«Som enslig med redusert syn/hørseel blir man ekstra sårbar mht manglende ledsager til både kultur og idrett.»

«Billettsystemer håndterer som regel ikke billettbestilling med gratis ledsager. Det må bestilles manuelt og når man kommer så langt er det kanskje utsolgt.»

Negative holdninger/fordommer:

13 prosent (14 prosent) svarer at negative holdninger/fordommer i «stor» (6 prosent, 8 prosent) eller i «svært stor» (7 prosent, 6 prosent) grad hindrer dem i å delta i kultur- og fritidsaktiviteter. Svarene tilsier at negative holdninger og fordommer er et større hinder i tettsteder enn i bygder og byer: 20 prosent bosatt på et tettsted svarer i «stor» eller i «svært stor» grad på dette spørsmålet, mens prosentandelen er 13 hos de bosatt i bygd og by. Men igjen, datagrunnlaget er for lite til å trekke noen konklusjon på geografiske forskjeller.

«Opplever så mye mobbing og misforståelser omkring funksjonshemningenes natur at psykisk helse er helt knekt. Det er det største hinderet.»

«Har sluttet i Speideren etter ti år i 2019, men etter manglende tilrettelegging og fordommer når sykdommen blei verre, orket jeg ikke mer der.»

Annet

Mange av spørsmålene i undersøkelsen har «annet» som svaralternativ, da vi regnet med at noen ikke ville finne svaralternativer som passet. Blant fritekstsvarene fremgår det at respondenter med autisme eller sensoriske utfordringer opplever en del hindringer som ikke fremgår tydelig av svaralternativene i undersøkelsen. Støy, mange mennesker, levende lys, sterkt lys og parfyme utgjør et hinder for deltakelse for mange:

«Autisme, tilrettelegging som mangler er hovedutfordring. Lydnivå på kino, store mengder mennesker, ingen rolig plass, lysforhold, forståelse for typen funksjonsvanske, manglende muligheter for å forsøke aktiviteter uten å binde seg og betale store summer for noe som kanskje går én gang (...). Behov for å utforske i eget tempo under ro er sjelden mulig.»

«Er svært sensitiv for støy, som i kafeer o.l.»

«Autisme og utviklingshemming utløser en form for angst i møte med folkemengder, lyd, lys osv.»

4. SOSIAL DELTAKELSE

Manglende tilgjengelighet, transport, mangel på informasjon og negative fordommer/ holdninger er også til hinder for sosial deltakelse for mennesker med funksjonshemning eller kronisk sykdom. I denne delen av undersøkelsen var ikke «mangelfull assistanseordning» med som et alternativt hinder, noe det kunne ha vært. Dette er derfor ikke nevnt i oppsummeringen nedenfor.

På besøk i private hjem er transport og tilgjengelighet de største utfordringene: 16 prosent svarer at transport i «stor» eller «svært stor» grad er et hinder, og 12 prosent svarer det samme for tilgjengelighet. Transport er tilsynelatende et mindre problem for besøk i private hjem i byer enn på tettsteder og i bygder: mens 13 prosent bosatt i by oppgir at transport i «stor» eller i «svært stor» grad er et hinder, oppgir 17 prosent bosatt på tettsted og 24 prosent bosatt i bygd det samme.

Manglende tilgjengelighet utgjør en større hindring for besøk i private hjem i byer enn i bygder og tettsteder: 17 prosent bosatt i byer oppgir at dette i «stor» eller i «svært stor» grad er et hinder, mens tilsvarende for respondenter bosatt på tettsted og bygd er henholdsvis 14 prosent og 10 prosent.

10 prosent svarer at holdninger og fordommer i «stor» eller i «svært stor» grad er et hinder for å dra på besøk i private hjem. Flere bosatt i bygd opplever holdninger og fordommer som et hinder for besøk i private hjem enn de som bor i by eller tettsted: 16 prosent bosatt i bygd svarer at dette i «stor» eller i «svært stor» grad er en hindring, mens tilsvarende tall for tettsted og by er henholdsvis 10 og 8 prosent.

«Noen synes det er masete å ha besøk av oss fordi min sønn er urolig og maser om å dra hvis han ikke slår seg til ro (...). Noen blir stresset av at han tar på ting de er redde for, og putter

ting i lomma som han får lyst på. På restaurant/kafé har vi aldri opplevd negative ting, bare hyggelige folk og god service»

På kafé eller restaurantbesøk fordeler svarene seg relativt jevnt på hva som i stor eller svært stor grad hindrer deltakelse: 15 prosent svarer at manglende informasjon i «stor» (10 prosent) eller «svært stor» (5 prosent) grad hindrer deltakelse. 14 prosent svarer at holdninger/fordommer i «stor» (8 prosent) eller «svært stor» grad (6 prosent) er til hinder, 14 prosent svarer at tilgjengelighet i stor (10 prosent) eller svært stor grad (4 prosent) er til hinder, mens 11 prosent oppgir at transport i «stor» (7 prosent) eller «svært stor» grad (4 prosent) er et hinder.

«Dårlig belysning både når det gjelder lesing av meny og betaling via kortautomater. Små skrift med bakgrunnsfarge som gjør det vanskelig å se».

«Er svært sensitiv for støy, som i kafeer ol.»

«Lydnivå for hørselshemmede er ofte for høyt. Lydbilde i rom er dårlig, for få absorberende tekstiler osv. (...) Gjelder både private hjem og café»

På kino er transport det største hinderet for deltakelse, tett fulgt av tilgjengelighet og mangel på informasjon (14 prosent svarer at transport i «stor» eller «svært stor» grad hindrer deltakelse, vs. 13 prosent på tilgjengelighet og manglende informasjon). Også her er holdninger/fordommer et hinder: 6 prosent svarer at holdninger/fordommer i «stor» eller «svært stor» grader hindrer dem i å gå på kino.

«Vanskelig å vite på forhånd hvilken tilrettelegging som er tilgjengelig. Vanskelig å vite hvem som kan svare.»

«Opplever å ikke få svar når jeg henvender meg til lokaler og vil spørre om HC plasser og tilgjengelighet.»

På bar og nattklubb

Tilgjengelighet peker seg ut som det største hinderet for deltakelse, tett fulgt av transport og holdninger/fordommer. 21 prosent oppgir at tilgjengelighet i «stor» eller «svært stor» grad hindrer deltakelse. 19 prosent oppgir at transport og holdninger/fordommer i «stor» eller «svært stor» grad er et hinder.

«På utesteder er det stor risiko for å komme i ubehagelige situasjoner, for eksempel å møte på mennesker som har fordommer eller uheldige intensjoner»

På shopping/butikkbesøk er tilgjengelighet og transport de største hindringene for deltakelse. 17 prosent svarer at tilgjengelighet og transport i «stor» eller «svært stor» er hindre. Holdninger/fordommer og mangel på informasjon er også her faktorer som hindrer deltakelse. 13 prosent oppgir at holdninger/fordommer, og 9 prosent mangel på informasjon, i «stor» eller «svært stor grad» er til hinder.

Respondenter bosatt i bygd oppgir at transport er et større hinder enn respondenter bosatt i by eller på tettsted. 21 prosent svarer at transport i «stor» eller i «svært stor» grad er et hinder, mot 15 og 16 prosent for de bosatt i by og på tettsted.

5. FORSLAG TIL TILTAK

I forbindelse med høringen av norske myndigheters oppfyllelse av CRPD-konvensjonen (FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne) i mars 2019, ga sivilt samfunn⁴ en rekke anbefalinger til norske myndigheter i en alternativ rapport. Anbefalingene knyttet til artikkel 30, Deltakelse i kulturliv, fritidsaktiviteter, underholdning og idrett, var følgende:

- Alle planer og strategier for deltakelse i idrett og på fritidsarenaer må fokusere på inkludering av funksjonshemmede. Det må stilles krav til tilgjengelighet for funksjonshemmede til de ansvarlige når det gis støtte til idrett, kultur og fritidstiltak
- Etablering av tydelige retningslinjer for hvordan kulturinstitusjoner kan bli mer tilgjengelige
- Lovfeste og utvide den kommunale ordningen med ledsagerbevis på arrangementer, attraksjoner og offentlig transport (der det er aktuelt)
- Øke tilgjengeligheten til TV-programmer, filmer og ulike kultur- og idrettsarrangementer gjennom teksting, tegnspråktolkning og bedre tilrettelegging av lyd
- Ratifisere Marrakesh-traktaten⁵

I Granavolden-plattformen sier regjeringen at den vil «jobbe for likeverd og like muligheter for alle, uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, religion, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering eller hvilken kjønnsidentitet man har» (kapittel 3), men uten å nevne konkrete tiltak rettet mot funksjonshemmede. Ifølge regjeringens strategiplan for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse, «Et samfunn for alle», vil regjeringen «legge til rette for at mennesker med funksjonsnedsettelse kan ta utdanning, delta i arbeidslivet og i dagliglivet på lik linje med andre». Tilsynelatende mangler det ikke på vilje fra regjeringens side. Men lite skjer så lenge de konkrete tiltakene lar vente på seg.

Samtidig ser vi at kulturlivet selv har tatt noen positive initiativ. Norske konsertarrangører lanserte i 2018 «Tilgjengelighetsmerket», en sertifisering for kulturarrangører som har god tilgjengelighet for mennesker med funksjonsnedsettelse på sine arrangementer. Etter et snaut år har 23 kulturaktører fått merket, og flere er på vei. Det er lett å se for seg en utvidet bruk av merkeordningen til også å gjelde andre kultur- og fritidsarenaer, samt spisesteder og butikker, noe som delvis kunne svart på informasjonsbehovet denne undersøkelsen avdekker.

Med tanke på at det er cirka 600 000 mennesker (17 prosent av befolkningen) i Norge som har nedsatt funksjonsevne (BufDir), og at antall eldre kommer til å øke i årene fremover, burde universell utforming/ tilgjengelighet være «bra for business».

I FFOs undersøkelse har vi spurt respondentene om de har noen tanker om hva som kan øke deltakelsen i kultur- og fritidsaktiviteter og andre sosiale aktiviteter for mennesker med funksjonshemning eller kronisk sykdom. Forslagene stemmer godt overens med rådene fra sivilt

⁴ En CRPD-koalisjon bestående av en rekke organisasjoner for funksjonshemmede og kronisk syke

⁵ Marrakechtraktaten ble vedtatt i 2013 av FN-organisasjonen WIPO (World Intellectual Property Organization - Verdens Immaterialrettsorganisasjon). Marrakechtraktaten skal sikre at tilrettelagte åndsverk (eksempelvis i blindeskrift eller tilpassede lydopptak) for blinde og svaksynte kan gjøres tilgjengelig for disse gruppene, siden det i store deler av verden er begrenset tilgang på slike verk.

samfunn i alternativrapporten til FN, og presiserer i tillegg behovet for bedre informasjon om tilgjengelighet:

Transport:

- Felles transportmidler og eventuelt assistanse som viser personer til de rette stedene/plassene i aktivitetene
- Flere HC-parkeringsplasser og parkeringsbevis også for forflytningshemmede som ikke bruker rullestol eller krykker
- Flere HC-parkeringsplasser ved store konsertarenaer, teater etc.
- Landsdekkende TT-ordning
- Muligheter for bruk av honnørkortet også på kino og i fornøylesparker
- Mulighet til å bruke honnørkort og ledsagerbevis samtidig

Tilgjengelighet:

- Mulighet for elektronisk kjøp av billetter for ledsagere
- Flere plasser for rullestolbrukere på konserter, teater og på kino. Ofte umulig å gå flere rullestolbrukere sammen og få sitte ved siden av hverandre.
- Mulighet for å kjøpe billetter digitalt på plasser reservert rullestolbrukere
- Mulighet for å reservere sitteplasser på konserter for de som ikke kan stå lenge
- Obligatorisk teksting av alle TV-programmer og kinofilmer, også de med norsk tale
- Infotavler/skjermer der beskjeder som gis over høyttaleranlegg også kommer som tekst
- Inkluderende løsninger for kjøp av mat og drikke på utesteder/konserter etc.
- Bedre tilgang til HC-toalett, sørge for at eksisterende HC-toaletter ikke brukes til lager eller annet som hindrer tilgjengeligheten
- Mulig å reservere plasser nær utgang/toalett for de som har behov for det
- Tilgjengelige prøverom
- Flere skriveolker, tegnspråktolker og teleslynger. Mulighet for å få tegnspråktolk også i helger (dette er ikke mulig per i dag)
- Strengere håndheving av lovverket om universell utforming, færre dispensasjoner fra kravet om universell utforming
- Bedre merking av trinn, trapper, rader, mer bruk av kontraster
- Flere ledelinjer
- Ikke bare høye stoler og bord
- Mindre trang møblering
- Heis eller slake ramper der det er trapper

Mangel på informasjon:

- Bedre informasjon om tilgjengelighet og tilrettelegging, på nettsiden for eksempel, til kulturtilbydere, kafé/restauranter og utesteder, både generelt for stedet og eventuelt også spesifikt for ulike arrangementer/forestillinger/konserter
- En felles nettside med informasjon om tilgjengelighet, detaljerte beskrivelser og gjerne bilder/video av området, etter modell fra TripAdvisor

Mangelfull assistentordning:

- Flere BPA-timer

Negative holdninger/fordommer:

- Mer kunnskap og større aksept for usynlige sykdommer/funksjonshemninger

Annet:

- Kinoforestillinger med dempet lydnivå
- Bedre støydemping, lavere musikk/støynivå i lokaler. Droppe bakgrunnsmusikk.
- Aktiviteter tilpasset autister: aktiviteter i mindre grupper, uten/eventuelt dempet musikk, mindre/ikke skarpt lys, oversiktlig informasjon, mulighet til forberedelser, transport tilpasset autister med mer
- Bestemte tider i kjøpesentra/fornøylesparker/restauranter der sanseintrykkene dempes (ikke musikk, rolige lysforhold, rolige inngangspartier)
- Mulighet for booking av plass i «trygge soner» med færre mennesker og roligere omgivelser
- Muligheter for «åpen påmelding» for de som har varierende form
- Redusere bruk av parfyme og duftlys
- Generelt bedre tilgang på fritidsaktiviteter for funksjonshemmede
- Flere arrangementer for alle uansett funksjonsnivå
- Alle garderober må ha avlukker, slik at man slipper å skifte foran andre
- Større brukermedvirkning ved arrangementer

KILDER

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Nedsatt_funksjonsevne/Antall/

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Nedsatt_funksjonsevne/Deltakelse_og_fritid/

Ramm, Jorun & Otnes, Berit. (2013). Personer med funksjonsnedsettelse. Indikatorer for levekår og likestilling. Oslo: Statistisk Sentralbyrå, https://www.ssb.no/helse/artikler-og-publikasjoner/_attachment/99595?_ts=13d1b366718

[Strategien "Et samfunn for alle - Regjeringens strategi for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse for perioden 2020-2030"](#)

<https://www.regjeringen.no/contentassets/7b0b7f0fcf0f4d93bb6705838248749b/plattform.pdf>